

Strasbūras, 2018 04 17
COM(2018) 450 final

ANNEXES 1 to 2

PRIEDAI

prie

KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2018 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos

{SWD(2018) 150 final} - {SWD(2018) 151 final} - {SWD(2018) 152 final} -
{SWD(2018) 153 final} - {SWD(2018) 154 final} - {SWD(2018) 155 final} -
{SWD(2018) 156 final}

1 priedas. Ataskaitų išvadų santraukos

Turkija

Po bandymų įvykdyti perversmą 2016 m. liepos 15 d. paskelbta **nepaprastoji padėtis** galioja iki šiol ir ja siekiama išardyti Güleno judėjimą, kurį Turkijos vyriausybė laiko teroristine organizacija, atsakinga už bandymą įvykdyti perversmą, taip pat siekiama remti kovą su terorizmu išpuolių krečiame Turkijoje.

ES, kuri nedelsdama ryžtingai pasmerkė bandymą įvykdyti perversmą, pareiškė visapusišką paramą šalies demokratinėms institucijoms ir pripažino, kad Turkija turi teisę imtis skubių ir proporcingų veiksmų tokiai didelei grėsmei šalinti. Tačiau susirūpinimą ir toliau kelia tai, kad po bandymo įvykdyti perversmą paskelbus nepaprastąją padėtį imtasi plataus masto, kolektyvinių ir neproporcingų priemonių, pavyzdžiui, daug asmenų buvo atleisti, areštuoti ar sulaikyti. Turkija turėtų nedelsdama atšaukti nepaprastąją padėtį.

Iki šiol dėl nepaprastosios padėties priimtame 31 dekrete yra didelių trūkumų. Parlamentas neatliko nuodugnaus ir veiksmingo jų tikrinimo. Todėl dekretams ilgą laiką netaikoma teisminė peržiūra ir Konstitucinis Teismas kol kas dėl jokio dekreto nepriėmė sprendimo. Šiais nepaprastosios padėties dekretais smarkiai apribotos pilietinės ir politinės teisės, įskaitant saviraiškos laisvę, susirinkimų laisvę ir procesines teises. Jais taip pat iš dalies pakeistos labai svarbios teisės aktų dalys, kurios atšaukus nepaprastąją padėtį bus taikomos toliau.

Nuo nepaprastosios padėties paskelbimo kardomojo kalinimo tikslais sulaikyta per 150 000 asmenų, 78 000 asmenų areštuoti, atleista per 110 000 valstybės tarnautojų, nors, valdžios institucijų teigimu, apie 40 000 valstybės tarnautojų grąžinti į pareigas, iš kurių apie 3 600 į pareigas grąžinti dekretu.

Veiklą pradėjo ir iš viso apie 107 000 skundų gavo Nepaprastosios padėties apeliacinė komisija. Ji sprendimus pradėjo priimti tik 2017 m. gruodžio mėn. ir iki šiol apgynė tik kelių pareiškėjų teises. Šios komisijos sprendimams taikoma teisminė peržiūra. Apeliacinė komisija vis dar turi siekti užtikrinti, kad asmenys, nukentėję dėl priemonių, priimtų atsižvelgiant į nepaprastąją padėtį, galėtų veiksmingai ir skaidriai ginti savo teises.

Be apeliacinės komisijos, Turkijos pajėgumai užtikrinti veiksmingas nacionalines teisinės gynybos priemones, kaip nustatyta Europos žmogaus teisių teismo, dar labiau sumažėjo nustačius netinkamus precedentes. Vienu atveju žemesnės instancijos teismas atsisakė vykdyti Konstitucinio Teismo sprendimą dėl simbolinės reikšmės bylos; galiausiai žemesnės instancijos teismas laikėsi paskesnio Konstitucinio Teismo sprendimo, priimto kaltinamojo atžvilgiu. Kai kurie teismo sprendimai, palankūs garsiems teisių gynėjams, įskaitant žmogaus teisių gynėjus, buvo skubiai atmesti kitų teismų arba to paties teismo, kai kuriais atvejais po vykdomosios valdžios pastabų.

Turkija vis dar turi atsižvelgti į svarbiausias Europos Tarybos ir jos organų rekomendacijas. Kaltinimai nusikalstama veika turėtų būti pareikšti kiekvienu atskiru atveju laikantis skaidrių procedūrų. Asmeninė baudžiamoji atsakomybė gali būti nustatyta tik visapusiškai užtikrinant valdžių padalijimą, visišką teisminių institucijų nepriklausomumą ir kiekvieno asmens teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Turkija turėtų nedelsdama atšaukti nepaprastąją padėtį.

2017 m. balandžio mėn. Turkija surengė referendumą, kuriuo nedidele balsų persvara pritarta konstitucinėms pataisoms, kuriomis nustatoma prezidentinė sistema. Venecijos komisija įvertino, kad šiomis pataisomis nenustatyta pakankama stabdžių ir atsvarų sistema, taip pat kad kyla pavojus vykdomosios ir teisminės valdžios atskyrimui. Didelį susirūpinimą taip pat kėlė tai, kad referendumui neigiamą poveikį padarė paskelbta nepaprastoji padėtis, kad abiem

agituojančioms pusėms nebuvo sudarytos vienodos sąlygos ir kad juo nebuvo užtikrintas rinkimų proceso sąžiningumas.

Paskelbus nepaprastąją padėtį pagrindinės Parlamento, kaip įstatymų leidžiamosios galios institucijos, funkcijos buvo apribotos, nes vyriausybė naudojos nepaprastosios padėties dekretais, kuriems suteikta įstatymo galia, taip pat reglamentuodama klausimus, kuriems turėjo būti taikoma įprasta teisėkūros procedūra. Atsižvelgiant į didėjančią politinę trintį šalyje, parlamente dar labiau sumažėjo galimybių palaikyti politinių partijų dialogą. 2016 m. gegužės mėn. panaikinus parlamento narių neliečiamybę, daug opozicijos partijos „Tautų demokratinė partija“ parlamento narių buvo sulaikyti, o dešimt neteko parlamentaro mandato.

Prezidento įtaka vykdomajai valdžiai didėjo: priėmus nepaprastosios padėties dekretų prezidentui perduota nemažai galių. Savivaldybių vadovus ir išrinktus atstovus pakeitus patikėtiniais, smarkiai susilpnėjo demokratija vietos lygmeniu.

Pilietinei visuomenei darytas vis didesnis spaudimas: daugėjo aktyvistų, įskaitant žmogaus teisių gynėjus, areštų, o dėl nuolatinių draudimų rengti demonstracijas ir kitokio pobūdžio susibūrimus smarkiai sumažėjo galimybių naudotis pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis. Daug su teisių gynimu susijusių organizacijų buvo uždarytos taikant dėl nepaprastosios padėties priimtas priemonės, konfiskavimo atvejais nebuvo galimybių naudotis veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis.

Vyriausybė peržiūrėjo civilinius ir karinius santykius reglamentuojančią teisinę sistemą ir smarkiai padidino vykdomosios valdžios galias karinių pajėgų atžvilgiu, taip sustiprindama civilinę priežiūrą. Konstitucijos pataisomis faktiškai panaikinti aukštieji karo teismai. Neužtikrinama pakankama karinių pajėgų ir žvalgybos tarnybų atskaitomybė parlamentui.

Viena didžiausių šalies problemų ir toliau buvo padėtis pietryčiuose. Pablogėjusi saugumo padėtis iš dalies persikėlė į kaimo vietas. Vyriausybės įsipareigojimas tęsti saugumo operacijas tuo metu, kai Kurdistano darbininkų partija (PKK), kuri tebėra asmenų, grupių ir subjektų, dalyvaujančių rengiant terorizmo išpuolius, ES sąraše, rengia smurtinius išpuolius, ir toliau charakterizuoja padėtį regione. Nors vyriausybė turi teisėtą teisę kovoti su terorizmu, ji taip pat atsakinga už tai, kad tai būtų daroma laikantis teisinės valstybės principų, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių. Kovos su terorizmu priemonės turi būti proporcingos. Pagal vyriausybės investicijų planą, skirtą atstatyti nukentėjusias vietas pietryčių regione, pastatyta tūkstančiai būstų, tačiau iki šiol kompensaciją gavo vos keli viduje perkeltieji asmenys. Jokios pažangos nepadaryta atnaujinant patikimą politinį procesą, kuris būtinas siekiant taikaus ir ilgalaikio sprendimo.

Turkija yra vidutiniškai pasirengusi **viešojo administravimo** reformos srityje ir yra tvirtai įsipareigojusi sukurti atviresnę administraciją ir naudotis e. valdžios paslaugomis. Tačiau padėtis labai pablogėjo viešųjų paslaugų ir žmoniškųjų išteklių valdymo srityse, taip pat administracijos atskaitomybės srityje, kiek tai susiję su teise į administracinį teisingumą ir teise prašyti kompensacijos. Turi būti numatytas skaidrus ir veiksmingas teisinės gynybos mechanizmas, kuriuo naudojamosi didelio masto atleidimų atvejais.

Turkijos **teismų sistema** yra pradiniame pasirengimo etape. Praėjusiais metais padėtis dar labiau suprastėjo, ypač kiek tai susiję su teisminių institucijų nepriklausomumu. Įsigaliojusiomis Konstitucijos pataisomis, susijusiomis su Teisėjų ir prokurorų taryba, dar labiau sumažintas jos nepriklausomumas nuo vykdomosios valdžios. Teisėjų ir prokurorų taryba ir toliau dideliu mastu tęsė teisėjų ir prokurorų nušalinimus ir perkėlimus. Jokių pastangų nedėta siekiant išspręsti problemas, susijusias su objektyvių, nuopelnais pagrįstų, vienodų ir iš anksto nustatytų teisėjų ir prokurorų įdarbinimo ir paaugstinimo kriterijų trūkumu.

Šalis padarė tam tikrą pasirengimo pažangą **kovos su korupcija** srityje, kurioje nepadaryta jokios pažangos. Teisinė ir institucinė sistema turi būti toliau derinama su tarptautiniais standartais ir jai vykdomoji valdžia ir toliau daro nederamą spaudimą tiriant aukšto rango pareigūnų korupcijos bylas ir vykdamas susijusį baudžiamąjį persekiojimą. Turkijos rezultatai korupcijos bylų tyrimo, baudžiamojo persekiojimo ir apkaltinamųjų nuosprendžių srityje tebėra prasti, ypač kiek tai susiję su aukšto lygio korupcijos atvejais. Jokios pažangos nepadaryta didinant viešųjų įstaigų atskaitomybę ir skaidrumą. Būtinai reikia platus masto, įvairių partijų politinis sutarimas ir tvirta politinė valia, kad būtų ryžtingai kovojama su korupcija. Turkija vis dar turi įgyvendinti beveik visas Europos Tarybos Valstybių prieš korupciją grupės rekomendacijas. Korupcija būdinga daug sričių ir tebėra didelė problema. Korupcijos suvokimo lygis taip pat išlieka aukštas.

Turkija padarė tam tikrą pasirengimo pažangą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje ir tam tikrą pažangą padaryta priėmus naują strategiją ir pagerinus institucinius pajėgumus. Turkija turi tobulinti teisės aktus, kuriais reglamentuojama kova su elektroniniais nusikaltimais, turto konfiskavimas ir liudytojų apsauga. Priimti duomenų apsaugos teisės aktai, tačiau kol kas jie neatitinka Europos standartų. Vis dar nepakankamai dažnai vykdomi finansiniai tyrimai. Prevenciniu turto iššaldymu naudojamas retai, turto konfiskuojama taip pat mažai. Kovos su terorizmu srityje sukurta visapusiška kovos su terorizmo finansavimu teisinė sistema. Tiek baudžiamoji teisė, tiek kovos su terorizmu teisės aktai turėtų būti suderinti su Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Proporcionalumo principą būtina taikyti praktiškai.

Turkija padarė nemenką pažangą **migracijos ir prieglobsčio politikos** srityje ir toliau laikėsi įsipareigojimo įgyvendinti 2016 m. kovo mėn. ES ir Turkijos pareiškimą užtikrinant veiksmingą migracijos srautų valdymą rytinės Viduržemio jūros regiono dalies maršrute. Kalbant apie vizų režimo liberalizavimo veiksmų plano įgyvendinimą, vasario mėn. pradžioje Turkija Europos Komisijai pateikė darbo planą, kuriame nurodoma, kaip ketinama įvykdyti likusius septynis vizų režimo liberalizavimo kriterijus. Komisija vertina Turkijos pasiūlymus, vėliau su atitinkamomis Turkijos institucijomis bus surengtos tolesnės konsultacijos.

Turkijos teisinėje sistemoje nustatytos bendrosios garantijos dėl pagarbos **žmogaus ir pagrindinėms teisėms**, tačiau dėl nepaprastosios padėties dekretų jų užtikrinimui toliau kyla pavojus ir daroma žala. Toliau prastėjo su **saviraiškos laisvės** užtikrinimu susijusi padėtis; šioje srityje Turkija yra pradiniam pasirengimo etape. Ilgainiui buvo išplėsta dėl nepaprastosios padėties vykdomų veiksmų aprėptis, įtraukiant kritišką nuomonę reiškiančius asmenis, be kita ko, žiniasklaidos ir akademinės bendruomenės narius, o tai prieštarauja proporcingumo principui. Didelį susirūpinimą kelia tai, kad prieš žurnalistus (daugiau kaip 150 tebėra sulaikyti), žmogaus teisių gynėjus, rašytojus ar socialinės žiniasklaidos naudotojus iškeltos baudžiamosios bylos, naikinamos žiniasklaidos kortelės, uždaroma daug žiniasklaidos priemonių arba joms administruoti skiriami vyriausybės patikėtiniai ir kad visa tai daroma selektyviai ir savavališkai taikant teisės aktus, visų pirma, nuostatas dėl nacionalinio saugumo ir kovos su terorizmu. Pagal Interneto teisės aktą ir bendrąją teisinę sistemą vykdomoji valdžia be teismo sprendimo nederamai plačiu pagrindu gali ir toliau blokuoti internetu skelbiamą turinį. Taip pat smarkiai pablogėjo padėtis tokiose srityse kaip susirinkimų laisvė, asociacijų laisvė, procesinės ir nuosavybės teisės. Susirinkimų laisvė tebėra pernelyg ribojama ir teisiškai, ir praktiškai. Paskelbus nepaprastąją padėtį priimtomis priemonėmis pašalintos svarbiausios apsaugos priemonės, kuriomis garantuojama sulaikytųjų asmenų apsauga nuo jų teisių pažeidimų ir kuriomis didinama nebaudžiamumo rizika tuo metu, kai daugėja kaltinimų netinkamu elgesiu ir kankinimu. Nepaprastosios padėties dekretais nustatyta papildomų procesinių teisių, įskaitant teisių į gynybą, apribojimų. Teisių užtikrinimui kliūdo už žmogaus teises ir laisves atsakingų viešųjų institucijų fragmentacija ir riboti įgaliojimai, taip pat

teisminių institucijų nepriklausomumo ribojimas. Turkijos romų namų ūkiai ir toliau kenčia dėl ypač didelio skurdo ir negali patenkinti pagrindinių reikmių. Pažeidžiamiausių grupių ir mažumoms priklausančių asmenų teisės turėtų būti pakankamai apsaugotos. Didelį susirūpinimą toliau kelia smurtas dėl lyties, diskriminacija, neapykantą mažumoms kurstanti kalba, neapykantos nusikaltimai ir lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interseksualių (LGBTI) asmenų teisių pažeidimai.

Turkija rėmė dviejų bendruomenių vadovų derybas dėl Kipro klausimo sprendimo ir JT generalinio sekretoriaus ir jo specialiojo patarėjo pastangas. 2017 m. sausio mėn. Ženevoje ir 2017 m. liepos mėn. Kramsontanoje surengtos konferencijos dėl Kipro baigėsi nepasiekus sutarimo. Turkija dar neįvykdė įsipareigojimo visiškai ir nediskriminuojamai įgyvendinti Asociacijos susitarimo papildomą protokolą ir nepašalino visų laisvą prekių judėjimą ribojančių kliūčių, įskaitant tiesioginio transporto jungčių su Kipru apribojimus. Nesiimta jokių papildomų veiksmų, kad būtų normalizuoti dvišaliai santykiai su Kipro Respublika. Lieka galioti išvados dėl Turkijos, kurias priėmė Europos Sąjungos Taryba ir kurias 2006 m. gruodžio mėn. patvirtino Europos Vadovų Taryba. Jose nustatyta, kad derybos dėl aštuonių skyrių¹, susijusių su Turkijos apribojimais dėl Kipro Respublikos, nebus pradėtos ir nė vienas skyrius nebus preliminarai uždarytas tol, kol Komisija patvirtins, kad Turkija visiškai įgyvendino Asociacijos susitarimo papildomą protokolą.

Su Graikija ir Bulgarija toliau aktyviai plėtotas bendradarbiavimas migracijos srityje. Tačiau įtampa Egėjo jūroje ir rytiniame Viduržemio jūros regione nepadėjo palaikyti gerų santykių su kaimyninėmis šalimis ir kilo pavojus regiono stabilumui ir saugumui. Pastebimai pablogėjo dvišaliai santykiai su keliomis atskiromis valstybėmis narėmis ir Turkija kartais vartojo labai įžeidžiančią ir nepriimtina retoriką. 2018 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba griežtai pasmerkė Turkijos tęsiamus neteisėtus veiksmus rytiniame Viduržemio jūros regione ir Egėjo jūroje ir priminė Turkijos įsipareigojimus laikytis tarptautinės teisės ir puoselėti gerus santykius su kaimyninėmis šalimis bei normalizuoti santykius su visomis ES valstybėmis narėmis. Europos Vadovų Taryba taip pat išreiškė didelį susirūpinimą tuo, kad Turkijoje sulaikyti ES piliečiai, įskaitant du Graikijos kariškius, ir paragino skubiai ir konstruktyviai spręsti šiuos klausimus palaikant dialogą su valstybėmis narėmis.

Turkija turi įsipareigoti vienareikšmiškai siekti gerų santykių su kaimyninėmis šalimis, laikytis tarptautinių susitarimų ir taikiai spręsti ginčus pagal Jungtinių Tautų Chartiją, o prireikus kreiptis į Tarptautinį Teisingumo Teismą. Šiomis aplinkybėmis ES dar kartą išreiškė didelį susirūpinimą ir paragino Turkiją vengti bet kokių grasinimų ar veiksmų prieš valstybę narę arba nesutarimų ar veiksmų, kurie neigiamai veikia gerus santykius su kaimyninėmis šalimis ir taikų ginčų sprendimą.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, Turkijos ekonomikos pažanga didelė ir ji gali būti laikoma veikiančios rinkos ekonomikos šalimi. Vyriausybės skatinimo priemonėmis remiama ekonomika sugebėjo atsigauti po 2016 m. bandymų įvykdyti perversmą ir 2017 m. užfiksotas didelis augimas. Tačiau didelis augimas susietas su dideliu makroekonominiu disbalansu. Einamosios sąskaitos deficitas tebėra aukštas ir 2017 m. pabaigoje dar išaugo, todėl šalis tapo priklausoma nuo kapitalo įplaukų ir pažeidžiama išorės sukrėtimams. 2017 m. infliacijos lygiui pasiekus dviženklį rodiklį (11,1 proc.) ir tęsiantis Turkijos liros nuvertėjimui akcentuotas susirūpinimas dėl to, kokių mastu monetarinės politikos formuotojai pasiryžę užtikrinti kainų stabilumą. Turkijos ekonomikai būdinga didelė neoficialios ekonomikos dalis. Šioje srityje padėtis pablogėjo. Išryškėjus tendencijai didinti valstybės kontrolę ekonomikos

¹Laisvas prekių judėjimas, įsisteigimo teisė ir laisvė teikti paslaugas, finansinės paslaugos, žemės ūkis ir kaimo plėtra, žuvininkystė, transporto politika, muitų sąjunga ir išorės santykiai.

srityje ir vykdant veiksmus, nukreiptus prieš įmones, verslininkus ir politinius oponentus bei jų verslą, verslo aplinkai padaryta žala.

Turkija padarė tam tikrą pažangą ir yra gerai pasirengusi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas ES. Kalbant apie prekybą ir investicijas, Turkijos integracija į ES rinką yra tinkama. Tam tikra pažanga padaryta energetikos sektoriuje, visų pirma dujų rinkoje, ir didinant moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai skiriamą finansavimą. Tačiau tebėra didelių problemų dėl švietimo kokybės. Jokios pažangos nepadaryta didinant valstybės pagalbos skaidrumą.

Kalbant apie **gebėjimus prisiimti narystės įsipareigojimus**, nors nedideliu tempu, Turkija tęsė teisės aktų derinimą su *acquis*. Padėtis dėl tam tikrų svarbiausių aspektų pablogėjo informacinės visuomenės, socialinės politikos ir užimtumo ir išorės santykių srityse. Turkija padarė didelę pažangą bendrovių teisės, transeuropinių tinklų, mokslo ir mokslinių tyrimų srityse, ji taip pat yra gerai pasirengusi tokiose srityse kaip laisvas prekių judėjimas, intelektinės nuosavybės teisė, finansinės paslaugos, įmonių ir pramonės politika, vartotojų ir sveikatos apsauga, muitų sąjunga ir finansų kontrolė. Turkijos pasirengimas viešųjų pirkimų srityje tik vidutiniškas, nes dar nesuderinta daug teisės aktų. Turkija taip pat vidutiniškai pasirengusi statistikos ir transporto politikos srityse, jose reikia įdėti daug papildomų pastangų. Turkija padarė nedidelę pasirengimo pažangą aplinkos ir klimato kaitos srityse, jose tebereikia suformuoti ir vykdyti platesnio užmojo ir geriau koordinuotą politiką. Visose srityse daugiau dėmesio būtina skirti teisės aktų vykdymo užtikrinimui, o daugelyje sričių būtina tolesnė esminė pažanga siekiant teisės aktus suderinti su ES *acquis*.

Juodkalnija

Kalbant apie **politinius kriterijus**, ataskaitiniu laikotarpiu pasitikėjimas rinkimų sistema buvo mažas ir nuo 2016 m. spalio mėn. parlamento rinkimų visa opozicija toliau tęsė parlamento boikotą. Visi politiniai veikėjai atsakingi už tai, kad parlamente būtų atnaujinti politiniai debatai. 2017 m. gruodžio mėn. dalis opozicijos grįžo į parlamentą, tačiau po tokio dalinio ir atrankinio boikoto užbaigimo dar turi būti užtikrintas tinkamesnis parlamentinis dialogas ir priežiūra. Politinė arena tebėra susiskaldžiusi, poliarizuota ir jai trūksta politinio dialogo, visų pirma demokratinėse institucijose.

Būtina toliau stiprinti parlamento teisėkūros ir vykdomosios valdžios priežiūros pajėgumus. Parlamentas vis dar labai menkai atsižvelgia į Valstybės audito rūmų audito išvadas ir jame nevyksta jokių diskusijų ir neteikiama jokių pranešimų apie pagrindinių politikos priemonių ir teisės aktų įgyvendinimą. 2017 m. gruodžio mėn. parlamentas be deramų viešųjų konsultacijų priėmė teisės aktų, kuriais tik iš dalies atsižvelgiama į Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratiškos institucijų ir žmogaus teisių biuro rekomendacijas. Reikėtų svarstyti galimybę vykdyti išsamią rinkimų reformą. Ataskaitiniu laikotarpiu vyko 8 vietos valdžios rinkimai. Tokie rinkimai šalyje vyksta ne tą pačią dieną, bet rengiami pagal slankųjį tvarkaraštį; todėl politiniam klimatui būdinga užsitęsusi ir labai personalizuota rinkimų nuotaika. Dėl rinkimų ciklo sunku užtikrinti rinkimų stebėjimą, ypač tarptautinių stebėtojų dalyvavimą, o tai skatina teikti skundus dėl pažeidimų, kurie negali būti nepriklausomai įvertinti. Nesiimta jokių tolesnių politinių ir teisminių priemonių dėl įtariamo piktnaudžiavimo viešosiomis lėšomis partijų politiniais tikslais 2012 m. (vadinamoji garso įrašų byla).

Kalbant apie valdymą, būtina stiprinti skaidrumą, suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą ir vyriausybės pajėgumus vykdyti reformas. Politikos formavimo sistemos nuoseklumas turėtų būti užtikrintas koordinuojant politikos kūrimą. Nustatyti mechanizmai, pagal kuriuos

vyriausybė turėtų konsultuotis su pilietinės visuomenės organizacijomis, tačiau reikalingos aiškos taisyklės ir aktyvus abiejų pusių dalyvavimas.

Juodkalnija yra vidutiniškai pasirengusi **viešojo administravimo** reformos srityje. Padaryta tinkama pažanga, visų pirma priimti nauji įstatymai dėl valstybės tarnautojų ir valstybės darbuotojų, taip pat dėl vietos savivaldos, kuriais visoje valstybės tarnyboje siekiama įgyvendinti nuopelnais grindžiamą įdarbinimo sistemą. Tačiau siekiant veiksmingai išspręsti valstybės tarnybos depolitizavimo ir valstybės administracijos optimizavimo klausimą, taip pat siekiant užtikrinti veiksmingą reformų įgyvendinimą ir jų finansinį tvarumą, reikalinga tvirta politinė valia.

Juodkalnijos **teismų sistema** yra vidutiniškai parengta ir padaryta tam tikra pažanga. Dar turi būti iki galo įgyvendinti teismų sistemos teisės aktai, kuriais siekiama didinti jos nepriklausomumą ir profesionalumą. Sustiprinti instituciniai pajėgumai.

Juodkalnija padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su korupcija** srityje. Nors padaryta nedidelė pažanga, korupcija būdinga daug sričių ir tebekelia susirūpinimą. Pagerėjo institucijų veiklos pajėgumai; tačiau visos institucijos turėtų veikti aktyviau. Turi būti sprendžiami uždaviniai, susiję su Kovos su korupcija agentūros patikimumu, nepriklausomumu ir prioritetų nustatymu. Būtina tobulinti finansinius tyrimus, turto konfiskavimą ir areštą. Pasiiekta pirmų rezultatų aukšto lygio korupcijos bylų tyrimo, baudžiamojo persekiojimo ir galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių srityje, tačiau būtina tolesnė pažanga. Geresnių rezultatų sėkmingai vykdant tyrimus ir priimant nuosprendžius galima pasiekti tik jeigu nepriklausomos institucijos yra apsaugotos nuo bet kokios netinkamos įtakos ir yra skatinamos naudotis visais savo įgaliojimais.

Kovos su organizuotu nusikalstamumu srityje pasiekta pirminių rezultatų vykdant baudžiamąjį persekiojimą už neteisėtą migrantų gabenimą ir narkotikų kontrabandą. Tačiau būtina siekti tolesnių įtikinamų rezultatų, visų pirma kovojant su pinigų plovimu ir prekyba žmonėmis.

Pagrindinių teisių srityje Juodkalnija toliau derino savo teisės aktus su ES standartais. Pagerėjo Ombudsmeno darbas, tačiau vis dar reikia daugiau pastangų, kad būtų stiprinama institucinė sistema ir veiksminga žmogaus teisių apsauga. Atsižvelgiant į pažangą kovos su diskriminacija teisės aktų srityje, Juodkalnija dabar turi užtikrinti, kad būtų nustatyti derami instituciniai mechanizmai, kuriais pažeidžiamos grupės būtų apsaugotos nuo diskriminacijos. Teisės aktai įgyvendinami vangiai, būtina stiprinti su žmogaus teisėmis susijusius institucinius pajėgumus. Romų² mažuma tebėra pažeidžiamiausia ir labiausiai diskriminuojama bendruomenė. Šalyje vis dar didelį susirūpinimą kelia smurtas dėl lyties ir smurtas prieš vaikus.

Juodkalnija yra padariusi nedidelę pasirengimo pažangą **saviraiškos laisvės** srityje, tačiau ataskaitiniu laikotarpiu tolesnės pažangos nepadaryta. Jokios pastebimos pažangos nepadaryta tiriant senas bylas, susijusias su smurtu prieš žurnalistus. Didelį susirūpinimą kelia tai, kad pastaruoju metu vyksta politinis kišimasis į nacionalinio visuomeninio transliuotojo tarybos ir Elektroninės žiniasklaidos agentūros darbą. Žiniasklaidos aplinka tebėra labai poliarizuota ir kyla sunkumų suvokiant laisvosios žiniasklaidos vaidmenį. Garbės ir orumo įžeidimo bylų skaičius tebėra didelis, be kita ko, dėl silpnų savireguliacijos mechanizmų.

Juodkalnija tebėra ryžtingai įsipareigojusi palaikyti dvišalius santykius su kitomis plėtros šalimis ir kaimyninėmis ES valstybėmis narėmis, šalis taip pat aktyviai dalyvauja palaikant **regioninį bendradarbiavimą**.

² Pagal ES romų integracijos nacionalinių strategijų bendruosius principus visos šios grupės priskiriamos bendrajai romų kategorijai.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Makroekonominis ir fiskalinis stabilumas buvo sustiprinti, tačiau būtina dėti daugiau pastangų sprendžiant nuolatinės problemas, visų pirma mažinti didelę valstybės skolą. Nuo 2013 m. ekonomika nuolat auga, o infliacijos lygis yra žemas arba vidutinis. Pagerėjo finansų sektoriaus mokumas ir likvidumas. Tačiau turi būti plečiama eksporto bazė ir gerinama jos kokybė, kad būtų sumažintas prekybos deficitas. Verslo aplinkai neigiamą poveikį daro teisinės valstybės trūkumai, įskaitant nesąžiningą neoficialios ekonomikos konkurenciją. Darbo rinkai būdingos struktūrinės problemos, o jų padariniai – mažas aktyvumas ir aukštas nedarbo lygis.

Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Sąjungoje. Svarbiausios infrastruktūros statyba įvairiose srityse ir žmogiškojo kapitalo plėtra sudaro sąlygas gerinti konkurencingumą. Tęsiama švietimo reforma, tačiau daugiau pastangų reikia sprendžiant įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties problemą. MVI kyla įvairių problemų, pvz., susijusių su galimybėmis gauti finansavimą arba su reglamentavimo sudėtingumu. Vis dar reikia daugiau pastangų, kad būtų gerinami bendri vietos įmonių eksporto veiklos rezultatai.

Kalbant apie Juodkalnijos **gebėjimus prisiimti narystės įsipareigojimus**, daugelyje sričių atliktas svarbus derinimo ir pasirengimo įgyvendinti *acquis* darbas. Šalis yra gerai pasirengusi tokiose srityse kaip bendrovių teisė ir užsienio, saugumo ir gynybos politika. Juodkalnija yra vidutiniškai pasirengusi daugelio skyrių srityse, pavyzdžiui, laisvo prekių judėjimo, žemės ūkio, maisto saugos, veterinarijos bei fitosanitarijos politikos. Juodkalnija tik pradėjo pasirengimą dėl žvejybos ir biudžeto bei finansinių nuostatų ir yra padariusi nedidelę pasirengimo pažangą aplinkos ir kovos su klimato kaita, statistikos, socialinės politikos ir užimtumo srityse. Nemaža pažanga padaryta tokiose srityse kaip bendrovių teisė, žemės ūkis ir kaimo plėtra, maisto sauga, veterinarijos ir fitosanitarijos politika. Padėtis pablogėjo viešųjų pirkimų srityje. Ateityje Juodkalnija daugiausia dėmesio turėtų skirti konkurencijos politikai, aplinkai ir kovai su klimato kaita ir viešiesiems pirkimams. Administracinių gebėjimų stiprinimas siekiant užtikrinti, kad būtų taikomas *acquis*, tebėra esminis Juodkalnijos uždavinys. Juodkalnija toliau derino teisės aktus su visomis ES bendros užsienio ir saugumo politikos pozicijomis ir deklaracijomis.

Nors per Juodkalniją nesidriekia pagrindinis migracijos į ES per Vakarų Balkanų šalies maršrutas, padaugėjo į šalies teritoriją atvykstančių migrantų ir (arba) prieglobsčio prašytojų, todėl šalis turi stiprinti pajėgumus susidoroti su staiga didėjančiu migracijos spaudimu. Juodkalnija padarė tolesnę pažangą su migracija susijusios teisinės sistemos srityje. Nors iki šiol Juodkalnijos pajėgumai tvarkyti prieglobsčio prašymus buvo pakankami, šiuo metu sunkumų gali kilti dėl to, kad: i) daugėja prieglobsčio prašytojų ir kartais dėl ilgų skundų nagrinėjimo procedūrų ilgėja jų buvimo laikotarpis; ii) nustatomos griežtesnės prieglobsčio procedūros, suderintos su ES standartais. Šiomis aplinkybėmis Juodkalnija turi sukurti ES *acquis* atitinkantį neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą ir laipsniškai suderinti vizų politiką su ES vizų politika. Juodkalnija turėtų atidaryti papildomų reikalingus standartus atitinkančių priėmimo centrų ir gerinti visų centrų valdymą. 2017 m. vasario mėn. priėmus Šengeno veiksmų planą Juodkalnija tęsė vizų teisės aktų derinimą su ES *acquis*.

Serbija

Kalbant apie **politinius kriterijus**, 2017 m. balandžio mėn. Serbijoje vyko prezidento rinkimai. Tarptautiniai stebėtojai nustatė, kad rinkėjai iš tiesų galėjo rinktis iš kandidatų, tačiau dėl tam tikrų veiksmų nebuvo užtikrintos vienodos sąlygos. Turi būti iki galo laikomasi tarptautinių stebėtojų rekomendacijų, be kita ko, susijusių su rinkimų proceso skaidrumu ir vientisumu per rinkimų kampaniją.

Ministrai Pirmininkui A. Vučiui atsistatydinus po to, kai jis buvo išrinktas prezidentu, naujoji vyriausybė ir jos vadovė Ana Brnabić pradėjo darbą 2017 m. birželio mėn. Tai pirmas kartas, kai moteris užima ministrės pirmininkės pareigas. Parlamentas vis dar neužtikrina veiksmingos vykdomosios valdžios priežiūros. Reikia didinti teisės aktų kūrimo proceso skaidrumą, įtraukumą ir kokybę, taip pat gerinti partijų tarpusavio dialogą. Reikėtų apriboti skubių procedūrų naudojimą. Būtina vengti veiksmų, kuriais ribojamas parlamento gebėjimas atlikti veiksmingą teisės aktų priežiūrą. Būtina visiškai pripažinti nepriklausomų reguliavimo įstaigų vaidmenį. Kad tam tikras sritis būtų galima suderinti su ES standartais, reikia konstitucinių reformų.

Serbija yra vidutiniškai pasirengusi **viešojo administravimo reformos** srityje. Tam tikra pažanga padaryta paslaugų teikimo srityje, be kita ko, priėmus kelis naujus įstatymus. Serbija turi įgyvendinti savo reformų tikslus, užtikrinti administracijos depolitizavimą ir profesionalumą, visų pirma kiek tai susiję su vyresniųjų vadovų pareigomis, taip pat užtikrinti sistemingą viešųjų finansų valdymo reformos programos 2016–2020 m. koordinavimą ir stebėseną. Serbijai bus labai svarbu pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotus administracijos darbuotojus, atsakingus už su ES susijusius klausimus.

Serbija padarė nedidelę pasirengimo pažangą **teismų sistemos** srityje. Padaryta tam tikra pažanga, visų pirma nagrinėjant senas vykdymo užtikrinimo bylas ir diegiant priemones, kuriomis vienodinama teismų praktika. Priimtose patobulintos teisėjų ir prokurorų profesinės veiklos vertinimo taisyklės. Susirūpinimą vis dar kelia politinė įtaka teismų sistemai. 2018 m. sausio mėn. paskelbtas viešoms diskusijoms pateiktas naujas Konstitucijos pataisų, susijusių su teismų sistema, projektas, dėl kurio Venecijos komisijos paprašyta pateikti nuomonę.

Serbija padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su korupcija** srityje. Padaryta nedidelė pažanga, visų pirma priėmus Baudžiamojo kodekso ekonominių nusikaltimų skirsnio pataisais, įstatymo dėl valdžios institucijų, atsakingų už kovą su korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu, struktūros pataisais ir įstatymo dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų arešto bei konfiskavimo pataisais. Tačiau smarkiai vėluojama priimti naująjį įstatymą dėl Kovos su korupcija agentūros. Korupcija būdinga daug sričių ir tebėra didelė problema. Atitinkamų institucijų veiklos pajėgumai tebėra nevienodi. Teisėsaugos ir teisminės institucijos vis dar turi įrodyti, kad jos gali atlikti visų aukšto lygio korupcijos bylų tyrimus, vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir teismo procesus nešališkai ir veikdamos nepriklausomai.

Serbija padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje. Tam tikra pažanga padaryta Vidaus reikalų ministerijos ir policijos žmogiškųjų išteklių valdymo srityje. Pagerėjo kovos su organizuotu nusikalstamumu prokuratūros ir kovos su elektroniniais nusikaltimais prokuratūros veiklos pajėgumai. Priimta nauja kovos su prekyba žmonėmis ir jos prevencijos strategija ir veiklos planas, paskirtas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas, priimtas naujas įstatymas dėl pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos. Tačiau Serbija dar turi pasiekti pirmų rezultatų veiksmingų finansinių tyrimų, taip pat tyrimų pinigų plovimo byloje, susijusio baudžiamojo persekiojimo ir galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių srityse. Apkaltinamųjų nuosprendžių organizuoto nusikalstamumo srityje tebėra nedaug. Serbija turi sutelkti dėmesį ir įgyvendinti veiksmų planą, dėl kurio susitarta su Finansinių veiksmų darbo grupe.

Sukurta teisinė ir institucinė sistema, kuria siekiama užtikrinti **pagrindinių teisių** paisymą. Reikia užtikrinti jos nuoseklų įgyvendinimą visoje šalyje, įskaitant mažumų apsaugą. Nors Serbija yra padariusi nedidelę pasirengimo pažangą, jokios pažangos nepadaryta **saviraiškos laisvės** srityje, kur kyla vis didesnis susirūpinimas. Būtina toliau ryžtingai siekti pagerinti labiausiai diskriminuojamų asmenų grupių (romų, lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interseksualių asmenų, neįgaliųjų, ŽIV/AIDS užsikrėtusių asmenų ir kitų socialiai pažeidžiamų grupių) padėtį. Turi būti priimtas lyčių lygybės įstatymas.

Apskritai Serbija tebėra ryžtingai įsipareigojusi palaikyti dvišalius santykius su kitomis plėtros šalimis ir kaimyninėmis ES valstybėmis narėmis, šalis taip pat aktyviai palaiko **regioninį bendradarbiavimą**.

Kalbant apie **santykių su Kosovu normalizavimą**, Serbija toliau laikėsi įsipareigojimo dalyvauti dialoge. Tačiau Serbija turi dėti daugiau pastangų įgyvendinti galiojančius susitarimus ir prisidėti kuriant sąlygas, kurios skatintų santykių su Kosovu normalizavimą ir kurios turi būti nustatytos teisiškai privalomame susitarime.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, Serbija padarė tinkamą pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Pašalinti kai kurie politikos trūkumai, ypač susiję su biudžeto deficitu. Augimo pagrindai yra tvirti, išlaikytas makroekonominis stabilumas. Infliacija nedidėjo, o pinigų politika skatino augimą. Toliau gerėjo darbo rinkos sąlygos. Vis dėlto valdžios sektoriaus skola, kuri buvo sumažinta, tebėra didelė ir turi būti toliau stiprinama biudžeto sistema bei jos valdymas. Neužbaigtos svarbiausios viešojo administravimo, mokesčių tarnybos ir valstybinių įmonių struktūrinės reformos. Vis dar labai aukštas neformalaus užimtumo, nedarbo ir ekonominio neaktyvumo lygis, visų pirma tai pasakytina apie moteris ir jaunimą. Privatusis sektorius nepakankamai išplėtotas ir tam trukdo teisinės valstybės trūkumai ir sąžiningos konkurencijos užtikrinimo spragos.

Serbija yra vidutiniškai pasirengusi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Sąjungoje. Padaryta nedidelė pažanga didinant konkurencingumą. Tačiau investicijų veiklos lygis tebėra mažesnis už ekonomikos poreikius. Nors yra teigiamų pokyčių, bendrovės susiduria su įvairiais sunkumais, kaip antai sudėtinga verslo aplinka, dideliais parafiskaliniais mokesčiais ir sudėtinga bei brangia prieiga prie finansavimo.

Kalbant apie **gebėjimus prisiimti narystės įsipareigojimus**, Serbija tęsė visų sričių teisės aktų derinimą su ES *acquis*. Siekiant išlaikyti reformų tempą, reikės užtikrinti pakankamus finansinius ir žmogiškuosius išteklius bei tvarias strategines programas. Serbija yra gerai pasirengusi tokiose srityse kaip bendrovių teisė, intelektinė nuosavybė, mokslas ir moksliniai tyrimai, švietimas bei kultūra ir muitai. Serbija padarė pažangą tinkamiau susiedama investicijų planus ir biudžeto vykdymą, tačiau dar turi sukurti vieną mechanizmą, kuris padėtų nustatyti visų investicijų, neatsižvelgiant į finansavimo šaltinį, prioritetus pagal vyriausybės viešųjų finansų valdymo reformos programą. Tokiose srityse kaip viešieji pirkimai, statistika, pinigų politika arba finansų kontrolė Serbija yra vidutiniškai pasirengusi. Per laikotarpį iki stojimo savo užsienio ir saugumo politiką Serbija turės laipsniškai suderinti su Europos Sąjungos bendra užsienio ir saugumo politika. Serbija turi prioritetine tvarka išspręsti neatitikties Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo nuostatomis problemas, ypač dėl kapitalo judėjimo ribojimų, valstybės pagalbos reguliavimo, fiskalinio diskriminavimo importuotų spiritinių gėrimų srityje ir atliekų eksporto ribojimų.

Serbija toliau valdė **migracijos ir pabėgėlių krizės** padarinius. Serbija derasi su ES dėl susitarimo dėl statuso, kuris būtų taikomas Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrai vykdant veiksmus Serbijoje. Serbija priėmė naują prieglobsčio ir laikinosios apsaugos įstatymą, įstatymą dėl užsieniečių ir sienų kontrolės įstatymą. Reikia priimti 2017–2020 m. kovos su neteisėta migracija strategiją ir veiksmų planą. Šiomis aplinkybėmis Serbija turi

sukurti ES *acquis* atitinkantį neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą ir laipsniškai suderinti vizų politiką su ES vizų politika. Turi būti užtikrintas tinkamesnis įvairių už migracijos valdymą atsakingų valdžios institucijų veiksmų koordinavimas. Serbija toliau bendradarbiavo su kaimyninėmis šalimis ir valstybėmis narėmis, visų pirma techniniu lygmeniu, ir įdėjo daug pastangų, kad suteiktų pastogę ir humanitarinę pagalbą, daugiausia naudodamasi ES parama. Serbija turi stiprinti pajėgumus, kad galėtų užtikrinti tinkamesnį nelydimų nepilnamečių priėmimą.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija

Vertinant pagal **politinius kriterijus**, šalis pagaliau įveikė didžiausią politinę krizę nuo 2001 m. Sudėtingas vyriausybės formavimo procesas kritinį tašką pasiekė 2017 m. balandžio 27 d. per išpuolius parlamente, kuriuos tarptautinė bendruomenė labai griežtai pasmerkė. Nuo 2017 m. gegužės mėn. naujoji į reformas orientuota - vyriausybė ėmėsi veiksmų, kad laipsniškai būtų užbaigtas valstybės užvaldymas, atkūrė stabdžių ir atsvarų sistemą, stiprino demokratiją ir teisinę valstybę. Šalyje vyksta didžiuliai pokyčiai įtraukėsnėje ir atviresnėje politinėje aplinkoje. 2017 m. spalio mėn. per vietos valdžios rinkimus piliečiai išreiškė paramą vyriausybės koalicijos į ES orientuotoms politikos sritims. Parlamentas tęsė darbą opozicijos partijoms pirmininkaujant svarbiausiems komitetams. Parlamentas turi stiprinti priežiūros ir teisėkūros procedūras, be kita ko, riboti pernelyg dažną sutrumpintų procedūrų naudojimą.

Nors etninių grupių tarpusavio santykiai tebėra pažeidžiami, apskritai padėtis buvo rami. Vis dar reikia skaidrių ir įtraukių tolesnių veiksmų atliekant Ohrido pagrindų susitarimo, kuriuo užbaigtas 2001 m. konfliktas ir sukurtas pagrindas etninių grupių tarpusavio santykiams, įgyvendinimo peržiūrą. Vyriausybė įsipareigojusi didinti bendruomenių tarpusavio pasitikėjimą.

Pilietinė visuomenė toliau atliko konstruktyvų vaidmenį remiant demokratinius procesus ir užtikrinant, kad būtų laikomasi stabdžių ir atsvarų sistemos. Nuo 2017 m. antros pusės pagerėjo pilietinės visuomenės organizacijų veiklos sąlygos, o vyriausybė įsipareigojo palaikyti dialogą ir skatinti įtrauktį.

Šalis yra vidutiniškai pasirengusi **viešojo administravimo** reformos srityje. Padaryta pastebima pažanga, visų pirma priėmus viešojo administravimo reformos strategiją bei viešųjų finansų valdymo reformos programą. Konkrečių priemonių imtasi siekiant didinti skaidrumą ir atskaitomybę ir į politikos formavimo procesą įtraukti išorės suinteresuotuosius subjektus. Reikia stiprinti Informacinės visuomenės ir administracijos ministerijos pajėgumus vykdyti ir koordinuoti viešojo administravimo reformą. Vis dar būtinas tvirtas politinis įsipareigojimas garantuoti viešojo administravimo profesionalumą, visų pirma skiriant vyresniąją vadovybę, taip pat laikytis skaidrumo, nuopelnų ir teisingo atstovavimo principų vadovaujantis įstatymo principais ir turiniu.

Šalis padarė tam tikrą pasirengimo pažangą **teismų sistemos** srityje ir padaryta tam tikra pažanga, visų pirma paskutiniu ataskaitinio laikotarpio etapu. Pradėta taisyti pastaraisiais metais blogėjusi padėtis: paskutiniais mėnesiais imtasi ryžtingų veiksmų, visų pirma atkuriant teismų nepriklausomumą. Šalis priėmė patikimą naują teismų sistemos reformų strategiją, kuria grindžiama tolesnė reforma šioje srityje, taip pat atsižvelgiant į Venecijos komisijos rekomendacijas ir neatidėliotinių reformų prioritetus iš dalies pakeistos svarbiausios įstatymų dalys. Teismai mažiau trukdo specialiosios prokuratūros darbui, todėl ji gali dirbti veiksmingiau. Nuolatinės pastangos būtinos siekiant atsižvelgti į dar neįgyvendintas rekomendacijas ir užtikrinti, kad teismams nebūtų daroma įtaka.

Kovos su korupcija srityje šalis padarė nedidelę pasirengimo pažangą. Sukurta teisės aktų ir institucijų sistema, pasiekta rezultatų prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo srityse, tačiau priimta nedaug galutinių teismo nuosprendžių aukšto lygio korupcijos bylose. Korupcija būdinga daug sričių ir tebėra didelė problema. Institucijų pajėgumams veiksmingai spręsti korupcijos problemą būdingi struktūriniai ir veiklos trūkumai. Pavojų tebekelia politinis kišimasis.

Šalis padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje. Teisinė sistema iš esmės atitinka Europos standartus, būtina toliau dėti pastangas, kad strategijos būtų įgyvendintos. Šalis ėmėsi veiksmų reformuoti ryšio perėmimo sistemą ir atsižvelgti į susijusius neatidėliotinių reformų prioritetus. Daugiau pastangų reikia veiksmingai kovoti su tam tikrais nusikaltimais, pavyzdžiui, pinigų plovimu ir finansiniais nusikaltimais. Labai svarbu visų susijusių suinteresuotųjų subjektų veiksmų koordinavimas. Būtina siekti geresnių rezultatų atliekant organizuoto nusikalstamumo tyrimus, vykdamas baudžiamąjį persekiojimą ir priimant apkaltinamuosius nuosprendžius. Apkaltinamųjų nuosprendžių tebėra nedaug.

Iš esmės sukurta teisinė ir institucinė **pagrindinių teisių** apsaugos sistema ir vykdomos reformos padėjo laikytis Europos žmogaus teisių standartų. Būtinės didesnės įgyvendinimo pastangos. Palankiai vertinama tai, kad šalis ratifikavo Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (dar žinomą kaip Stambulo konvenciją), pradėjo būtinas teises reformas, kad būtų sukurta teisėsaugos institucijų išorės priežiūros mechanizmas ir tai kad, kovos su diskriminacija sistemos pakeitimai parengti laikantis įtraukties principo. Būtina spręsti padėties kalėjimuose ir psichiatrijos įstaigose klausimą, imtis tolesnių veiksmų dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančių kalbų atvejų ir stiprinti institucijas, atsakingas už žmogaus teisių apsaugą ir gynimą. Daugiau pastangų reikia **romų** įtraukties srityje. **Saviraiškos laisvės** srityje šalis padarė tam tikrą pasirengimo pažangą ir padarė tinkamą pažangą, visų pirma pagerinus žiniasklaidos aplinką ir sumažinus spaudimą žurnalistams. Šalis turi spręsti likusius uždavinius, be kita ko, vykdyti visuomeninio transliuotojo reformą.

Regioninio bendradarbiavimo srityje šalis toliau palaikė gerus santykius su kitomis plėtros šalimis ir aktyviai dalyvavo regioninėse iniciatyvose. Ryžtingų veiksmų imtasi gerinant santykius su kaimyninėmis šalimis, visų pirma įsigaliojus dvišalei sutarčiai su Bulgarija. Būtina skubiai išspręsti šalies pavadinimo klausimą. Talkinant Jungtinėms Tautoms vyksta intensyvios derybos dėl šalies pavadinimo. Ministro pirmininko ir užsienio reikalų ministro lygmeniu palaikant konstruktyvias diskusijas teigiamai įvertinta pasitikėjimo stiprinimo priemonių įgyvendinimo pažanga. Konkretūs didėjančio tarpusavio pasitikėjimo ženklai – 2018 m. sausio mėn. bendras Graikijos ir buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos ministrų pirmininkų pareiškimas, kuriame pranešta apie Skopjė oro uosto ir greitkelio pervadinimą, taip pat tolesnis kai kurių nukeltų ES iniciatyvų įgyvendinimas.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė tam tikrą pažangą ir yra tinkamai pasirengusi kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Nepaisant politinės aklavietės pirmąjį metų pusmetį, pasiekta pastebimų laimėjimų, visų pirma viešųjų finansų valdymo ir skaidrumo srityse. Ekonomikai vis dar būdingi dideli trūkumai, pavyzdžiui, tokie verslo aplinkos trūkumai kaip prastas sutarčių vykdymo užtikrinimas ir didelė neoficiali ekonomika. Darbo rinkai būdingos struktūrinės problemos, jų padariniai – mažas aktyvumas ir aukštas nedarbo lygis. Pirmąjį 2017 m. pusmetį pablogėjo makroekonominė aplinka, nes dėl ilgos politinės krizės nukentėjo investicijos. Fiskalinė politika orientuota į trumpalaikes priemones ir jai trūksta tvaraus konsolidavimo plano.

Ekonomikos srityje padaryta tam tikra pažanga ir šalis yra vidutiniškai pasirengusi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas ES. Tolesnė pažanga padaryta įvairinant eksportą ir didesnės pridėtinės vertės produkciją gamybos sektoriuje. Toliau intensyvėjo prekybos ir investicijų ryšiai su ES. Ekonomika vis dar patiria neigiamą poveikį dėl švietimo programų trūkumų, nedidelio inovacijų lygio ir didelio investicijų deficito, be kita ko, į viešąją infrastruktūrą.

Kalbant apie **gebėjimus prisiimti narystės įsipareigojimus**, šalis yra vidutiniškai pasirengusi daugumoje sričių, įskaitant tokias sritis kaip konkurencija, transportas ir energetika. Šalis padarė deramą pasirengimo pažangą tokiose srityse kaip bendrovių teisė, muitų sąjunga, transeuropiniai tinklai, mokslas ir moksliniai tyrimai. Reikia dėti daugiau pastangų visose srityse, ypač tose keliuose srityse, kur šalis tik pradėjo pasirengimą, pavyzdžiui, laisvo darbuotojų judėjimo. Daugiau dėmesio taip pat reikia skirti administraciniam pajėgumams ir veiksmingam įgyvendinimui. Šalis toliau stengėsi gerinti teisės aktų derinimą su ES bendros užsienio ir saugumo politikos deklaracijomis ir Tarybos sprendimais.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija toliau valdė **migracijos ir pabėgėlių krizės** padarinius. Šalis derasi su Europos Sąjunga dėl susitarimo dėl statuso, kuris būtų taikomas Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrai vykdant veiksmus šalies teritorijoje. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija dėjo pastangas tobulindama teisinį pagrindą. Tęsimas darbas siekiant iš dalies pakeisti Užsieniečių įstatymą. Šalis toliau įgyvendino Rezoliuciją dėl migracijos politikos. Šalis tęsė pastangas, kad būtų tobulinama prieglobsčio sistema ir migracijos valdymas. Būtina sistemingai registruoti migrantus ir atlikti jų profiliavimą apsaugos tikslais, kad būtų patenkinti tokių asmenų poreikiai. Šiomis aplinkybėmis buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija turi sukurti ES *acquis* atitinkantį neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą ir laipsniškai suderinti vizų politiką su ES vizų politika. Šalis toliau bendradarbiavo su kaimyninėmis šalimis ir valstybėmis narėmis, visų pirma techniniu lygmeniu, ir įdėjo daug pastangų, kad suteiktų pastogę ir humanitarinę pagalbą, daugiausia naudodamasi ES parama.

Albanija

Kalbant apie **politinius kriterijus**, politikos elitui būdinga didelė poliarizacija. Parlamento veiklai didelį poveikį padarė užsitęsęs opozicijos boikotas 2017 m. pradžioje, dėl kurio taip pat vėluota paskirti už teisėjų patikimumo tikrinimą atsakingas institucijas. Gegužės mėn. pagrindinei valdančiajai partijai ir opozicijai pasiekus sutarimą atnaujinta parlamento veikla ir priimti tam tikri rinkimų teisės aktų sistemos pakeitimai. Todėl birželio mėn. sklandžiai vyko visuotiniai rinkimai, nors ir nebuvo atsižvelgta į tam tikras Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratiinių institucijų ir žmogaus teisių biuro rekomendacijas. Tam tikra pažanga padaryta tobulinant Nacionalinės pilietinės visuomenės tarybos veikimą. Daugiau pastangų būtina dėti, kad palaikant įtraukų dialogą politikos klausimais būtų labiau įtrauktos pilietinės visuomenės organizacijos.

Albanija yra vidutiniškai pasirengusi vykdyti **viešojo administravimo** reformą. Toliau dėtos pastangos ir tam tikra pažanga padaryta didinant viešųjų paslaugų teikimo efektyvumą ir skaidrumą, rengiant valstybės tarnautojų mokymą, diegiant skaidresnes įdarbinimo procedūras ir apskritai stiprinant nuopelnais grindžiamos valstybės tarnybos procedūras. Turėtų būti siekiama toliau įtvirtinti šiuos laimėjimus, kad būtų užtikrinamas veiksmingesnis, nuo politikos atskirtas ir profesionalus viešasis administravimas.

Albanija padarė nedidelę pasirengimo pažangą **teismų sistemos** srityje. Toliau vykdyta visapusiška ir išsami teisingumo sistemos reforma ir padaryta pastebima pažanga. Pradėtas

pakartotinis visų teisėjų ir prokurorų vertinimas (*patikimumo tikrinimo procesas*) ir jau gauta pirmų apčiuopiamų rezultatų. Šiam procesui pritaria įvairios partijos, jį vykdo nepriklausoma institucija, atliekama tarptautinė stebėseną ir Venecijos komisija patvirtino, kad jis atitinka Europos žmogaus teisių konvenciją. Koordinuojant Europos Komisijai, surengta tarptautinė stebėjimo misija siekiant prižiūrėti visą proceso įgyvendinimą. Prie proceso prisidedančios pagalbinės institucijos parengė pirmąsias ataskaitas dėl kompetencijos vertinimo, asmens reputacijos patikrinimo ir turto deklaracijų.

Albanija padarė tam tikrą pasirengimo pažangą **kovos su korupcija** srityje. Padaryta pastebima pažanga, visų pirma priėmus Baudžiamojo proceso kodekso pataisas. Steigiamos specializuotos kovos su korupcija įstaigos, įskaitant specialiąją prokuratūrą. Palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, padaugėjo galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių, susijusių su jaunesniaisiais ir vidurinėsios grandies pareigūnais. Daugiausia nuosprendžių priimta dėl teismų sistemos pareigūnų (teisėjų ir prokurorų); tačiau galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių, susijusių su aukšto rango pareigūnais, skaičius tebėra labai mažas. Korupcija būdinga daug sričių ir tebėra didelė problema.

Albanija padarė tam tikrą pasirengimo pažangą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje. Ataskaitiniu laikotarpiu apskritai padaryta tam tikra pažanga, visų pirma kovojant su kanapių auginimu. Šioje srityje Albanija turi remtis veiklos rezultatais, aktyviau konfiskuoti nusikaltėlių gaujoms priklausančią turtą ir toliau naikinti visas esamas kanapių atsargas. Kovos su mafija įstatymo ir Baudžiamojo proceso kodekso pataisomis užtikrintas didesnis baudžiamųjų tyrimų veiksmingumas. Albanija sėkmingai dalyvavo palaikant tarptautinį policijos bendradarbiavimą, visų pirma aktyviau palaikė ryšius su ES valstybėmis narėmis. Šalies lygmeniu būtina gerinti policijos ir prokuratūros bendradarbiavimą. Kalbant apie pasiektus rezultatus, menka pažanga padaryta ardant organizuotas nusikalstamas grupuotes. Galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių organizuoto nusikalstamumo bylose skaičius tebėra labai mažas ir menkai tepadidėjo. Daugiau pastangų reikia dėti kovos su **pinigų plovimu**, nusikalstamu būdu įgyto turto ir nepagrįsto praturtėjimo srityse.

Albanija ratifikavo daugumą tarptautinių **žmogaus teisių** konvencijų ir pagal Europos standartus parengė savo teisinį pagrindą. Būtina toliau stiprinti žmogaus teisių apsaugos mechanizmų vykdymo užtikrinimą ir stebėseną. Kalbant apie **saviraiškos laisvę**, Albanija padarė nedidelę pasirengimo pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi. Tam tikra pažanga padaryta stiprinant reguliavimo institucijos ir visuomeninio transliuotojo nepriklausomumą, tačiau būtina didinti valstybinės reklamos žiniasklaidoje skaidrumą. Būtina pažanga nuosavybės teisių srityje: reikia atnaujinti dabartinius teisės aktus ir stiprinti institucijų veiksmų koordinavimą. Vaiko teisių apsaugos ir kovos su smurtu dėl lyties instituciniai mechanizmai tebėra silpni. Svarbių priemonių imtasi tobulinant pagarbos mažumoms ir jų apsaugos teisinį pagrindą, tačiau būtina parengti susijusius antrinės teisės aktus. Būtina gerinti romų ir egiptiečių gyvenimo sąlygas.

Albanija toliau aktyviai dalyvavo palaikant **regioninį bendradarbiavimą** ir palaikė gerus santykius su kaimyninėmis šalimis. Svarbių priemonių imtasi sprendžiant dvišalius klausimus su Graikija.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, Albanija padarė tam tikrą pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis ir einamosios sąskaitos deficitas sumažėjo. Ekonomika toliau augo, o nedarbas, nors ir sumažėjo, tebėra didelis. Bankų sektoriuje sumažėjo neveiksnių paskolų, tačiau bankai vis dar vangiai skolina įmonėms. Tęstos verslo aplinkos gerinimui skirtos reformos, tačiau reikia dėti daugiau pastangų, be kita ko, mažinti neoficialią ekonomiką. Tęsta išsami teismų sistemos reforma, tačiau ją būtina užbaigti. Įsigaliojus naujam įstatymui dėl bankroto turėtų būti

sustiprintas nemokumo režimas. Tačiau verslui skirtos taisyklės tebėra sudėtingos, o teisinės valstybės trūkumai toliau varžo įmones ir atbaido investicijas.

Albanija padarė tam tikrą pažangą ir yra vidutiniškai pasirengusi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas ES. Pažanga visų pirma padaryta energetikos ir infrastruktūros bei skaitmeninimo srityse, nors tebėra trūkumų, dėl kurių nukenčia Albanijos konkurencingumas ir prekyba. Būtina gerinti švietimo kokybę visais lygmenimis, kad žmonės įgytų darbo rinkai būtinų įgūdžių. Ne iki galo išnaudojamas užsienio prekybos, kuri sutelkta tam tikruose sektoriuose, potencialas. Albanijos pajėgumai mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų srityje tebėra menki.

Albanija toliau derino savo teisės aktus su įvairių sričių ES reikalavimais ir taip didino **gebėjimus priimti narystės įsipareigojimus**. Šalis vidutiniškai pasirengusi daugelyje sričių, pavyzdžiui, finansų kontrolės, švietimo ir kultūros, arba padarė nedidelę pasirengimo pažangą, be kita ko, tokiose srityse kaip viešieji pirkimai ir statistika. Albanija turės toliau dėti pastangas vykdyti bendrą parengiamąjį darbą, susijusį su ES *acquis* priėmimu ir įgyvendinimu. Ji turėtų toliau vystyti transporto ir energetikos tinklus, be kita ko, siekdama pagerinti sujungiamumą visame regione. Reikia stiprinti institucijų, kurioms būtų pavesta įgyvendinti *acquis*, administracinius pajėgumus ir profesinius standartus ir užtikrinti reguliavimo institucijų nepriklausomumą. Tebėra labai svarbu didinti skaidrumą ir atskaitomybę, visų pirma užtikrinti efektyvų, veiksmingą ir skaidrų viešųjų pirkimų sistemos veikimą ir viešųjų finansų valdymą. Albanija toliau visapusiškai derino teisės aktus su visomis ES bendros užsienio ir saugumo politikos pozicijomis ir deklaracijomis.

Nepagrįstų prieglobsčio prašymų, kuriuos pateikė Albanijos piliečiai ES valstybėse narėse ir Šengeno asocijuotosiose šalyse, skaičius tebebuvo didelis. Albanija laikėsi įsipareigojimo ir priėmė įvairių priemonių, be kita ko, sustiprino dvišalį bendradarbiavimą su atitinkamomis valstybėmis narėmis. Šios priemonės davė teigiamų rezultatų. Albanija turi nedelsdama imtis ryžtingų veiksmų, bet kita ko, taikydama padėties po vizų režimo liberalizavimo stebėjimo mechanizmą, kad veiksmingai kovotų su šiuo reiškiniu. Albanija turi sukurti ES *acquis* atitinkantį neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą ir laipsniškai suderinti vizų politiką su ES vizų politika.

Bosnija ir Hercegovina

Kalbant apie **politinius kriterijus**, rinkimų sistema turi būti kuo skubiau pakeista, kad 2018 m. spalio mėn. būtų tinkamai surengti rinkimai ir būtų užtikrintas sklandus rezultatų įgyvendinimas. Šiuo požiūriu visi politiniai lyderiai turi priimti atsakomybę ir ieškoti būdų išspręsti Federacijos Tautos Rūmų klausimą. Turi būti įgyvendintas 2010 m. Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Mostaro gyventojų naudojimosi savo pagrindinėmis demokratinėmis teisėmis balsuoti vietos rinkimuose. Reformų darbotvarkėje numatytų teisės aktų, įskaitant akcizo įstatymą, priėmimui neigiamą poveikį padarė įtampa tarp valdančiųjų koalicijos partijų ir opozicijos partijų priešinimasis valstybės ir autonominių vienetų parlamentuose, todėl reformos tempas sulėtėjo. Reformų darbotvarkė buvo veiksmingai įgyvendinama koordinuotai palaikant bendradarbiavimą valstybės ir autonominių vienetų lygmeniu. Bosnijos ir Hercegovinos Konstitucija iki šiol pažeidžia Europos žmogaus teisių konvenciją, kaip nurodyta *Sejdić-Finci* bylos sprendime ir susijusių bylų sprendimuose.

Bosnijos ir Hercegovinos prezidiumo veikimui poveikį padarė tai, kad atskiri prezidiumo nariai pareiškė skirtingas pozicijas dėl tam tikrų jų kompetencijai priklausančių užsienio politikos klausimų. Ministrų Taryba priėmė tolesnes visos šalies strategijas tokiose srityse kaip aplinka ir kaimo plėtra. Tačiau dėl valdančiosios koalicijos narių nesutarimo vėlavo

įvairių reformų įgyvendinimas, išskyrus kelias reformas ir „garsiojo“ akcizo įstatymo priėmimą. Vis dar turi būti priimtos visos šalies strategijos tokiose srityse kaip energetika, užimtumas ar viešųjų finansų valdymas. 2017 m. birželio mėn. pradėjo veikti ES klausimų koordinavimo mechanizmas, rengiami šalies atsakymai į Komisijos parengtą nuomonių klausimyną. Vis dar reikia priimti nacionalinę šalies teisės aktų derinimo su ES *acquis* programą.

Bosnija ir Hercegovina tik pradėjo pasirengimą **viešojo administravimo** reformos srityje ir pernai jokios pažangos nepadarė. Rengiama ir turi būti priimta visos šalies viešojo administravimo reformos strategija. Dėl tolesnės Federacijos autonominio vieneto lygmens ir kantonų lygmens valstybės tarnybos fragmentacijos išaugo politizacijos pavojus. Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pasirengimo pažangą **teismų sistemos** srityje. Tam tikra pažanga padaryta teisminių institucijų srityje, bet apskritai reformos tempas lėtas. Baudžiamojo proceso kodekso peržiūra turėtų atitikti tarptautinius standartus ir neturėtų kenkti institucijų gebėjimui kovoti su sunkiu organizuotu nusikalstamumu, korupcija ar kitomis teisinės valstybės problemomis. Šalis taip pat padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su korupcija** srityje. Tačiau korupcija tebėra plačiai paplitęs reiškinys ir kelia susirūpinimą. Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pasirengimo pažangą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje. Padaryta tam tikra pažanga, visų pirma priimta nauja kovos su organizuotu nusikalstamumu ir jo panaikinimo strategija, įgyvendintas veiksmų planas dėl kovos su pinigų plovimu bei terorizmo finansavimu, todėl Finansinių veiksmų darbo grupė nutrauks Bosnijos ir Hercegovinos stebėseną. Tačiau būtina dėti daug pastangų atliekant finansinius tyrimus ir gerinant kovos su terorizmu pajėgumus, taip pat su kaimyninėmis šalimis stiprinant bendradarbiavimą sienų valdymo srityje.

Tam tikra pažanga padaryta **žmogaus teisių** srityje ir sprendžiant mažumų klausimus. Tačiau apskritai reikia iš esmės patobulinti strateginę, teisinę, institucinę ir politinę žmogaus teisių stebėjimo sistemas. Tai pasakytina ir apie saviraiškos laisvę, nes žurnalistams toliau darytas politinis spaudimas ir jie bauginami, įskaitant fizinius ir žodinius išpuolius. Susirūpinimą tebekelia tai, kad neužtikrinamas veiksmingas smurto dėl lyties, įskaitant smurtą šeimoje, prevencijos ir apsaugos nuo jo įstatymo įgyvendinimas. **Romų** atžvilgiu būtina laikytis visapusiškesnio ir labiau integruoto požiūrio, kad būtų skatinama jų socialinė įtrauktis.

Bosnija ir Hercegovina vis dar turi labiau laikytis ES bendros užsienio ir saugumo politikos.

Vertinant pagal **ekonomikos vystymąsi ir konkurencingumą**, Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą, bet šalis tik pradėjo kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Šiek tiek pagerinta verslo aplinka ir sustiprintas finansų sektorius. Pagrindinės problemos tebėra silpna teisinė valstybė, vis dar prasta verslo aplinka, fragmentuotas ir neveiksmingas viešasis administravimas ir didelis darbo rinkos disbalansas, susijęs su prasta švietimo sistema, silpnais instituciniais gebėjimais ir nepalankia investicijų aplinka. Be to, neoficiali ekonomika tebėra didelė.

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą ir tik pradėjo rengtis atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Sąjungoje. Bendras švietimo lygmuo yra prastas, moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai skiriama mažai lėšų. Fizinio kapitalo kokybė nukenčia dėl nepakankamų investicijų. Nepakankamai išvystyta transporto ir energetikos infrastruktūra. Struktūrinis koregavimas vyksta lėtai, nors šalies regioninio verslo struktūra buvo šiek tiek diversifikuota.

Migracijos valdymo pajėgumai, visų pirma sprendžiant pažeidžiamų grupių klausimus, turi būti sustiprinti. Bosnija ir Hercegovina turi sukurti neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą.

Kosovas

Kalbant apie **politinius kriterijus**, Kosovas 2017 m. birželio mėn. surengė išankstinius rinkimus. Naujoji Asamblėja ir vyriausybė pradėjo darbą rugsėjo mėn. Tačiau iki šiol naujai valdančiajai koalicijai sunkiai sekėsi vykdyti su ES susijusias reformas ir pasiekti sutarimą dėl Kosovui svarbiausių strateginių klausimų. Besitęsianti politinė fragmentacija ir poliarizacija padarė neigiamą poveikį Asamblėjos vaidmeniui ir vyriausybės darbo veiksmingumui. Dėl kai kurių parlamento narių trukdymo, be kita ko, panaudojant ašarines dujas, strigo Asamblėjos darbas. Svarbus įvykis – 2018 m. kovo mėn. ratifikuotas susitarimas dėl sienų ir (arba) pasienio nustatymo su Juodkalnija.

2017 m. surengti visuotiniai ir vietos rinkimai, kuriuose apskritai buvo konkurencija ir kurie daugelyje Kosovo vietų buvo tinkamai administruoti. Tačiau susirūpinimą kėlė tai, kad pastebėta tendencija bauginti daugelį Kosovo serbų bendruomenių, visų pirma kandidatus, kurie nepriklauso partijai *Srpska Lista*.

Didelių problemų kyla dėl padėties Kosovo šiaurinėje dalyje. Tęsimas tyrimas dėl 2018 m. sausio mėn. nužudyto Kosovo serbų politiko Oliverio Ivanovičiaus.

Didelį susirūpinimą kelia tai, kad 2017 m. gruodžio mėn. Kosovo Asamblėjos nariai mėgino panaikinti įstatymą dėl specialiųjų bylų tyrimo skyrių ir prokuratūros. Svarbu, kad Kosovas iki galo laikytųsi savo tarptautinių įsipareigojimų dėl specialiųjų bylų tyrimo skyrių ir prokuratūros ir iki galo ir vienareikšmiškai remtų šias institucijas.

Kosovas yra padaręs nedidelę pasirengimo pažangą **viešojo administravimo reformos** srityje. Tam tikra pažanga visų pirma padaryta atliekant agentūrų ir (pusiau) nepriklausomų įstaigų peržiūrą. Vis dėlto susirūpinimą toliau kelia nuolatinis viešojo administravimo politizavimas, dėl kurio nukenčia viešojo administravimo veiksmingumas ir profesinis nepriklausomumas.

Kosovo **teismų sistema** yra pradiniam etape. Tam tikra pažanga padaryta įgyvendinant 2015 m. teisingumo teisės aktų rinkinį. Didelis laimėjimas 2017 m. – Kosovo serbų teisėjų, prokurorų ir jų pagalbinių darbuotojų įtraukimas į Kosovo teismų sistemą. Teisminės institucijos vis dar pažeidžiamos dėl nederamos politinės įtakos, o teisinės valstybės institucijos turi nuolat stiprinti pajėgumus. Teisingumas vis dar vykdomas lėtai ir neveiksmingai.

Kosovas tik pradėjo pasirengimą (yra padaręs nedidelę pažangą) **kovos su korupcija** srityje. Kosovas padarė tam tikrą pažangą vykdamas aukšto lygio korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo bylų tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą, taip pat priimant galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius. Pažanga taip pat padaryta preliminarus turto konfiskavimo srityje, tačiau galutinio turto konfiskavimo atvejų tebėra mažai. Korupcija tebėra plačiai paplitęs reiškinys ir kelia susirūpinimą. Šią problemą reikia visapusiškai ir strategiškai spręsti bendromis pastangomis.

Kosovas tik pradėjo pasirengimą **kovos su organizuotu nusikalstamumu** srityje. Tam tikra pažanga padaryta pasiekiant gerų rezultatų aukšto lygio korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo bylose. Nors daugiau turto konfiskuojama preliminariai, galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių, finansinių tyrimų ir galutinio turto konfiskavimo atvejų vis dar pasitaiko retai. Teisėsaugos institucijoms sunkiai sekasi kovoti su organizuotu nusikalstamumu Kosovo šiaurinėje dalyje. Tam tikra pažanga padaryta kovojant su terorizmu, be kita ko, taikant kovos su smurtiniu ekstremizmu ir radikalizacija priemones, taip pat užkertant kelią piliečiams prisijungti prie konfliktų užsienyje. Kosovo valdžios institucijos

turi veiksmingiau kovoti su pinigų plovimu, o atitinkamas įstatymas turėtų būti suderintas su ES *acquis* ir tarptautiniais standartais.

Teisine sistema iš esmės užtikrinama **žmogaus ir pagrindinių teisių** apsauga pagal Europos standartus. Tačiau daugiau pastangų reikia dėti vykdymo užtikrinimo srityje. Žmogaus teisių strategijų ir teisės aktų įgyvendinimas dažnai stringa dėl nepakankamų finansinių ir kitų išteklių, visų pirma vietos lygmeniu, ribotų politinių prioritetų nustatymo ir koordinavimo trūkumo. Būtina daugiau nuveikti, kad veiksmingai būtų užtikrinamos mažumoms, įskaitant romų ir aškalių mažumas ir perkeltuosius asmenis, priklausančių asmenų teisės, praktiškai užtikrinti lyčių lygybę, sukurti integruotą vaikų apsaugos sistemą ir daryti pažangą kultūros paveldo apsaugos srityje. Kosovas padarė nedidelę pasirengimo pažangą Konstitucijoje įtvirtintos **saviraiškos laisvės** srityje. Kosovo žiniasklaidos aplinka pliuralistinė ir dinamiška. Tačiau tęsiasi išpuoliai prieš žurnalistus ir jie toliau sulaukia grasinimų. Asamblėja per menkai įsipareigojusi rasti sprendimą dėl tvaraus visuomeninio transliuotojo finansavimo, dėl to jis yra neapsaugotas nuo politinio spaudimo.

Vertinant pagal **ekonominius kriterijus**, Kosovas padarė tam tikrą pažangą, bet šalis tik pradėjo kurti veikiančią rinkos ekonomiką. Pagerinta verslo aplinka ir vyriausybė laikosi fiskalinės biudžeto deficito taisyklės; tačiau dėl išmokų karo veteranams viešiesiems finansams daromas spaudimas. Neoficiali ekonomika tebėra didelė. Darbo jėgos aktyvumo lygis išaugo, tačiau užimtumas nepadidėjo, todėl nedarbo lygis toliau augo. Didžiausias yra moterų, jaunimo ir nekvalifikuotų asmenų nedarbo lygis. Nors eksportas smarkiai augo, didelis prekybos deficitas rodo, kad gamybos bazė yra silpna.

Kosovas padarė tam tikrą pažangą ir tik pradėjo rengtis atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas ES. Jokios pažangos nepadaryta gerinant švietimo kokybę ir sprendžiant gebėjimų trūkumo darbo rinkoje problemą. Kosovas padarė tam tikrą pažangą gerindamas kelių infrastruktūrą, tačiau dideli infrastruktūros trūkumai vis dar būdingi geležinkelių ir energetikos sektoriuose. Struktūriniai ekonomikos pokyčiai vyksta lėtai, nes šalis ir toliau priklauso nuo mažmeninės prekybos sektoriaus. Integracija į ES stringa dėl lėto SAS įgyvendinimo.

Kosovas toliau dėjo pastangas siekdamas palaikyti gerus ir konstruktyvius **dvišalius santykius** su kitomis plėtros šalimis. Kosovas dalyvauja daugumoje regioninių organizacijų, kurios patenka į Serbijos ir Kosovo 2012 m. vasario mėn. priimtų regioninio atstovavimo ir bendradarbiavimo susitarimų taikymo sritį.

Kalbant apie **santykių su Serbija normalizavimą**, Kosovas toliau laikėsi įsipareigojimo dalyvauti dialoge. Tačiau Kosovas turi dėti daugiau pastangų įgyvendinti galiojančius susitarimus ir prisidėti kuriant sąlygas, kurios skatintų santykių su Serbija normalizavimą ir kurios turi būti nustatytos teisiškai privalomame susitarime.

Kosovas tik pradėjo derinti teisės aktus su **Europos standartais**. Nors kai kuriose srityse teisės aktai buvo toliau derinami, jie menkai įgyvendinami. Tam tikra pažanga padaryta laisvo prekių ir paslaugų judėjimo, viešųjų pirkimų ir konkurencijos, taip pat verslo aplinkos gerinimo srityse. Kalbant apie mokesčius ir muitus, tam tikra pažanga taip pat padaryta surenkant įplaukas ir paprastinant administracines procedūras, tačiau Kosovas turėtų aktyviau kovoti su neoficialia ekonomika ir mokesčių slėpimu. Energetikos sektoriuje tebėra didelių problemų. Jokios pažangos nepadaryta sprendžiant aplinkos apsaugos klausimus. Apskritai Kosovas turi gerinti administracinius pajėgumus ir koordinavimą visuose sektoriuose, kad užtikrintų veiksmingą *acquis* įgyvendinimą.

Valdžios institucijos padarė pažangą teisėtoms ir neteisėtoms **migracijos** valdymo srityje. Šios pastangos turėtų būti tęsiamos ir stiprinamos. Kosovas turi sukurti neteisėtų migrantų grąžinimo mechanizmą.

2 priedas. Pagrindiniai statistiniai duomenys

STATISTINIAI DUOMENYS (2018 m.
vasario 15 d. duomenimis)

Demografinė padėtis	Pastaba	Juodkalnija		Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija		Albanija		Serbija		Turkija		Bosnija ir Hercegovina		Kosovas*		ES 28	
		2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Iš viso gyventojų (tūkst.)		622,1	622,2	2 069,2	2 071,3	2 892,3e	2 886,0	7 114,4	7 076,4	77 696	78 741	3 825,3	3 516,0 p	1 804,9	1 771,6	508 504 p	510 279 bp
15–64 m. gyventojų dalis, tenkanti bendram gyventojų skaičiui (%)		67,8	67,6	70,5	70,3	69,1e	69,5	67,1	66,6	67,8	67,8	:	:	:	65,6p	65,5ep	65,3bep
Apytikslė natūralios kaitos norma (1 000 gyventojų)		1,7	1,8	1,3	1,2	3,6e	:	-5,4	-5,1	11,8	11,2	:	-1,8p	9,2p	:	-0,2ep	0,0bep
Vyrų tikėtina gyvenimo trukmė gimstant (metais)		74,4	:	73,5	:	76,2e	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	77,9ep	:
Moterų tikėtina gyvenimo trukmė gimstant (metais)		78,6	:	77,4	:	79,7e	:	77,9	:	81,0	:	:	:	:	:	83,3ep	:

Darbo rinka	Pastaba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
20–64 m. gyventojų aktyvumo darbo rinkoje lygis: darbo rinkoje aktyvių 20–64 m. gyventojų dalis (%)	1)	68,5	69,1	70,2	69,6	71,3e	73,3e	68,1	70,0	59,9	60,9	59,2	58,8	42,8	44,0	77,1	77,5
20–64 m. vyrų aktyvumo darbo rinkoje lygis: darbo rinkoje aktyvių 20–64 m. vyrų dalis (%)	1)	74,9	76,7	83,8	83,8	81,8e	82,5e	76,7	78,0	82,7	83,3	71,9	72,0	65,1	66,8	83,4	83,7
20–64 m. moterų aktyvumo darbo rinkoje lygis: darbo rinkoje aktyvių 20–64 m. moterų dalis (%)	1)	62,1	61,6	56,2	54,9	61,1e	64,2e	59,5	62,0	37,3	38,5	46,3	45,3	20,4	20,9	70,8	71,4
20–64 m. gyventojų užimtumo lygis (gyventojų skaičiaus dalis, %)																	

Iš viso		56,7	57,1	51,9	53,3	59,3e	62,1e	56,0	59,1	53,9	54,3	43,2	44,2	29,1	32,3	70,0	71,0
Vyrų		61,9	51,3	61,5	63,7	68,1e	69,4e	63,7	66,3	75,3	75,5	53,9	56,4	44,9	49,9	75,8	76,8
Moterų		51,5	63,0	42,1	42,5	50,7e	55,0e	48,3	51,9	32,6	33,2	32,4	32,0	13,2	14,6	64,2	65,3
15–24 m. nesimokantys ir nedirbantys asmenys, visos šio amžiaus grupės gyventojų dalis (%)		19,1	18,4	:	:	29,6	26,9e	19,9	17,7	24,0	24,0	27,7	26,4	31,4	30,1	12,0	11,6
15–29 m. nesimokantys ir nedirbantys asmenys, visos šio amžiaus grupės gyventojų dalis (%)		23,4	22,3	:	:	32,8	30,0e	24,5	22,3	28,0	27,8	32,8	31,4	39,2	37,3	14,8	14,2
Užimtumas pagal pagrindinius sektorius																	
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (%)		7,7	7,7	17,9	16,6	41,3e	40,2e	19,4	18,6	20,6	19,5	17,9	18,0	2,3	4,2	4,5	4,3
Pramonė (%)		10,8	9,8	23,4	23,1	11,6e	12,8e	19,9	20,2	20,0	19,5	22,0	22,7	18,7	18,0	17,3	17,3
Statybų sektorius (%)		6,6	7,7	7,1	7,2	6,9e	6,5e	4,5	4,3	7,2	7,3	7,5	8,6	9,5	11,5	6,8	6,7
Paslaugų sektorius (%)		74,8	74,8	51,6	53,1	40,2	40,5	56,1	57,0	52,2	53,7	52,6	50,8	69,5	66,3	71,4	71,6
Viešajame sektoriuje dirbantys asmenys (visų dirbančių gyventojų dalis), 20–64 m. gyventojai (%)	2)	32,4	31,2	:	:	16,7e	15,6e	29,7	28,3	13,5	13,8	31,2	29,0	32,6	30,8	:	:
Privačiame sektoriuje dirbantys asmenys (visų dirbančių gyventojų dalis), 20–64 m. gyventojai (%)	2)	46,6	47,0	:	:	83,3e	84,4e	70,3	71,7	86,5	86,2	63,2	65,9	67,4	69,2	:	:
Nedarbo lygis (darbo jėgos %)																	
Iš viso	1)	17,5	17,8	26,1	23,7	17,1e	15,2e	17,8	15,4	10,3	10,9	27,9	25,5	32,9	27,5	9,4	8,6
Vyrų	1)	17,7	18,3	26,7	24,4	17,1e	15,9e	16,9	14,8	9,3	9,6	25,9	22,6	31,8	26,2	9,3	8,4
Moterų	1)	17,3	17,1	25,1	22,7	17,1e	14,4e	18,8	16,2	12,6	13,6	30,9	30,2	36,6	31,7	9,5	8,8
Jaunimo (15–24 m.)	1)	37,6	35,9	47,3	48,2	39,8e	36,5e	43,2	34,9	18,4	19,5	62,3	54,3	57,7	52,4	20,3	18,7
Ilgalaikių bedarbių (>12 mėnesių)	1)	13,6	13,4	21,3	19,2	11,3e	10,1e	11,4	10,0	2,2	2,2	22,8	21,7	23,8	18,0	4,5	4,0
Vidutinis nominalus mėnesinis darbo užmokestis (EUR)	3)	480	499	356	363	386	397	506	516	604	:	424	429	:	:	:	:

Švietimas

Pastaba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Mokyklos ir mokymo programų nebaigę asmenys; ne daugiau kaip pagrindinį išsilavinimą turinčių ir toliau nebesimokančių 18–24 m. gyventojų dalis (%)		5,7	5,5	11,3p	9,9	21,3e	19,6e	7,4	7,0	36,7	34,3	5,2	4,9	14,5	12,7	11,0	10,7
Viešosios išlaidos švietimui pagal BVP (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	4,0	3,9	4,3	4,6	:	:	4,5	4,7p	:	:
Ne daugiau kaip vidurinį išsilavinimą turinčių 20–24 m. gyventojų procentinė dalis, iš viso		6,6	6,8	:	:	:	:	8,6	7,8	46,5	43,9	6,2u	5,8u	:	14,6	17,2	16,8
Ne daugiau kaip vidurinį išsilavinimą turinčių 20–24 m. vyrų procentinė dalis		6,9	5,8	:	:	:	:	9,3	8,6	46,2	44,2	5,6u	5,5u	:	12,5	19,4	19,1
Ne daugiau kaip vidurinį išsilavinimą turinčių 20–24 m. moterų procentinė dalis		6,3	7,9	:	:	:	:	7,9	7,0	46,8	43,7	6,9u	6,3u	:	17,0	14,9	14,4
Vidurinį išsilavinimą įgijusių arba profesinio mokymo programose turint vidurinį išsilavinimą dalyvavusių 20–24 m. gyventojų procentinė dalis, iš viso		80,6	82,2	:	:	:	:	83,2	84,9	34,9	35,7	86,3	86,6	:	70,5	65,2	65,3
Vidurinį išsilavinimą įgijusių arba profesinio mokymo programose turint vidurinį išsilavinimą dalyvavusių 20–24 m. vyrų procentinė dalis		85,3	86,9	:	:	:	:	84,5	86,3	37,8	38,3	88,6	89,0	:	74,5	65,9	66,1
Vidurinį išsilavinimą įgijusių arba profesinio mokymo programose turint vidurinį išsilavinimą dalyvavusių 20–24 m. moterų procentinė dalis		75,7	77,2	:	:	:	:	81,7	83,3	32,2	33,3	83,5	83,7	:	66,0	64,5	64,5
Tretinį išsilavinimą turinčių 30–34 m. gyventojų procentinė dalis, iš viso		31,0	33,9	28,6	29,1	22,1e	20,9e	28,9	29,9	23,5	26,5	17,2	23,1	17,2	19,1	38,6	39,0
Tretinį išsilavinimą turinčių 30–34 m. vyrų procentinė dalis		29,9	31,8	23,1	24,5	19,6e	18,0e	24,2	24,7	25,0	28,3	13,4u	16,6u	19,5	18,9	33,9	34,3
Tretinį išsilavinimą turinčių 30–34 m. moterų procentinė dalis		32,2	35,9	34,5	33,8	24,7e	23,9e	33,7	35,3	22,1	24,6	21,3	29,4	14,7	19,4	43,3	43,8

Nacionalinės sąskaitos	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Bendrasis vidaus produktas																	
Dabartinėmis kainomis (mlrd. EUR)		3,7	4,0	9,1	9,7p	10,2p	10,7p	33,5	34,6	773,0	780,2	14,6	15,3	5,8	6,0p	14 797,4	14 907,9
Vienam gyventojui (EUR)		5 827	6 355	4 382	4 691	3 547	3 728	4 720	4 904	9 949	9 909	4 312	4 494	3 278	3 304	29 033	29 148
Pagal perkamosios galios standartus (PGS) vienam gyventojui		12 200	13 000	10 500	10 900	8 500	8 500	10 500	10 700	18 900	18 800	9 100	9 300	:	:	29 000	29 100
Pagal perkamosios galios standartus (PGS) vienam gyventojui, palyginti su ES vidurkiu (ES 28 = 100)		42	45	36	37	29	29	36	37	65	64	31	32	:	:	-	-
Realus (apimties) metinis pokytis, palyginti su ankstesniais metais (%)		3,4	2,9	3,9	2,9p	2,2p	3,4p	0,8	2,8	6,1	3,2	3,1	3,3	4,1	3,4p	2,3	2,0
Bendroji pridėtinė vertė pagal pagrindinius sektorius																	
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (%)		9,7	9,0	11,1	10,5p	22,9p	22,9p	8,2	7,9	7,8	7,0	7,3	:	12,6	13,4p	1,5	1,5
Pramonė (%)		12,8	12,3	19,3	19,9p	13,9p	13,2p	25,9	25,9	22,4	22,3	21,9	:	20,8	21,1p	19,4	19,4
Statybų sektorius (%)		4,5	6,8	8,1	8,6p	10,2p	10,5p	5,5	5,4	9,3	9,7	4,6	:	8,4	8,2p	5,3	5,3
Paslaugų sektorius (%)		73,0	71,9	61,5	61,0p	53,0p	53,4p	60,4	60,8	60,5	61,0	66,2	:	58,2	57,3p	73,8	73,8
Mokėjimų balansas	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos (TUI, srautai į šalį ir iš šalies, mln. EUR)		619,3	371,6	202,8	316,9	818,4	936,5	1 803,8	1 899,2	:	:	248,9	240,5	271,8	177,2	-129 867	-116 465
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos (TUI, srautai į šalį ir iš šalies, BVP %)		16,9	9,4	2,2	3,3p	8,0p	8,7p	5,4	5,5	:	:	1,7	1,6	4,7	3,0p	-0,9	-0,8
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos (TUI, srautai į šalį ir iš šalies), palyginti su ES 28 (mln. EUR)		403,0	-32,5	-20,7	199,1	:	:	1 480,4	1 304,4	:	:	160,5	190,9	11,2	15,6	-	-
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos (TUI, srautai į šalį ir iš šalies), palyginti su ES 28 (BVP %)		11,0	-0,8	-0,2	2,0p	:	:	4,4	3,8	:	:	1,1	1,2	0,2	0,3p	-	-

Perlaidos (BVP %)		1,2	1,0	2,3	2,0p	5,9p	5,7p	8,5	7,8	:	:	8,3	8,2	11,5	11,5p	0,1	0,1
-------------------	--	-----	-----	-----	------	------	------	-----	-----	---	---	-----	-----	------	-------	-----	-----

Išorės prekyba prekėmis	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Tarptautinė prekyba prekėmis																	
Eksporto į ES 28 šalis dalis (nuo viso eksporto vertės, %)		35,6	37,4	77,0	79,9	75,4	77,9	67,0	67,6	44,5	47,9	71,6	71,3	32,6	22,6	-	-
Importo iš ES 28 šalių dalis (nuo viso importo vertės, %)		41,3	48,2	62,0	62,0	61,8	63,1	57,3	58,7	38,0	39,0	60,8	61,9	42,2	43,1	-	-
Prekybos balansas (mln. EUR)		-1 524	-1 736	-1 714	-1 777	-2 154	-2 399	-2 978	-2 483	-56 981	-50 676	-3 510	-3 448	-2 309	-2 480	59 553	32 002
Tarptautinė prekyba prekėmis ir paslaugomis (pagal BVP)																	
Importas (BVP %)		60,6	62,9	65,0	64,7p	44,7p	:	56,4	57,5	26,0	24,9	53,2	52,3	49,5	51,3p	40,3	40,5
Eksportas (BVP %)		42,1	40,5	48,7	50,0p	27,4p	:	46,7	50,0	23,3	22,0	34,6	35,4	19,3	22,5p	43,8	44,0

Viešieji finansai	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Valdžios sektoriaus finansų statistika pagal BVP																	
** Valdžios sektoriaus perteklius (+) / deficitas (-) (%)		-7,4	-2,8	-3,5	-2,7	-4,1	-1,8	-3,7	-1,3	1,3	:	0,7	1,2	:	:	-2,4	-1,7
** Bendroji valstybės skola (%)		66,2	64,4	38,1	39,6	69,1	68,7	76,0	73,0	27,5	:	41,9	40,5	12,8	:	84,5	83,2

Finansiniai rodikliai	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Metinis vartojimo kainų pokytis (%)	4)	1,4	0,1	-0,3	-0,2	2,0	2,5	1,5	1,3	7,7	7,7	-1,0	-1,1	-0,5	0,3	0,0	0,3
Bendra užsienio skola (pagal BVP, %)		:	:	69,3	74,2p	74,7p	73,5p	78,3	76,5	47,1	:	72,2	71,0	33,3	33,7p	:	:
Metinė skolinimosi norma (vienų metų, %)	5)	:	:	:	:	74,7	73,5	:	:	53,0	:	:	:	:	:	:	:
Metinė palūkanų už indėlius norma (vienų metų, %)	6)	8,53	7,45	3,75	4,25	7,77	5,89	6,50	5,50	10,79	:	5,74	4,97	8,32	7,47	:	:
Tarptautinių atsargų (įskaitant auksą) vertė (mln. EUR)	7)	1,23	0,93	0,25	0,25	1,35	0,80	2,50	2,50	7,27	:	0,09	0,09	0,90	1,01	:	:
Tarptautinės atsargos (atitiktis importo mėnesiais)		673,7	803,0	2 261,8	2 613,4	2 880,0	2 945,0	10 378,0	10204,6	99 619,6	:	4 414,6	4 887,4	706,4	605,1	:	:

Verslas	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Pramonės gamybos indeksas (2010 = 100)	8)	88,3	84,4	118,0	122,0	161,7	130,5	107,1	112,1	124,1	126,3	107,4	112,0	:	:	103,9	105,6

Infrastruktūra	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Geležinkelių tinklo tankis (veikiančios linijos tūkstančiui km ²)		18,1	18,1	28,1	27,4	13,8	12,2	48,6	48,6	13,2	:	20,1	21,9	30,9	30,9	:	:
Greitkelių ilgis (km)		0	0	259	259	:	:	693	741	2 282	2 542	128	:	80	98	:	:

Energetika	Past aba	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
Grynasis energijos importas (pagal BVP)		4,2	3,4	6,4	5,1p	0,8p	1,3p	4,8	3,6	1,2	1,0	5,3	4,3	5,4	4,1p	1,6	1,3

: = nėra

b = serijų pertrauktys

e = apskaičiuotoji vertė

p = preliminarūs duomenys

u = nepatikimi duomenys

- = netaikoma

* = Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

** = Plėtros šalių valdžios sektoriaus deficito ir skolos duomenys skelbiami „tokie, kokie yra“, negarantuojant dėl jų kokybės ir dėl to, ar laikytasi ESS taisyklių.

Pastabos:

- 1) Turkija: nedarbas remiantis 4 savaičių kriterijumi + naudojant tik aktyvius darbo paieškos metodus.
- 2) Bosnija ir Hercegovina: dalių suma nesudaro 100 proc., nes neįtraukti kiti nuosavybės tipai. Juodkalnija: neįtrauktos NVO; duomenys susiję su (privačiojo arba viešojo sektoriaus) darbuotojais, kurie sudaro visų dirbančiųjų asmenų dalį.
- 3) Albanija: viešasis sektorius. Bosnija ir Hercegovina: grynasis uždarbis. Serbija: darbo užmokestis, mokamas juridinių subjektų ir ne bendrovių formos įmonių darbuotojams.
- 4) Suderintas vartotojų kainų indeksas, išskyrus buvusiąją Jugoslavijos Respubliką Makedoniją, Bosniją ir Hercegoviną ir 2015 m. Albanijos duomenis. Albanija: skirtumas tarp vieno metų gruodžio mėn. ir ankstesnių metų gruodžio mėn.
- 5) Albanijos išorės skola (įskaitant TUI).
- 6) Albanija: vidutinė svertinė palūkanų norma, taikoma per atitinkamą mėnesį suteiktoms naujoms paskoloms su 12 mėn. grąžinimo terminu. Bosnija ir Hercegovina: trumpalaikių paskolų ne finansų bendrovėms palūkanų normos nacionaline valiuta (svertinis vidurkis). Juodkalnija: metinė svertinė vidutinė faktinė palūkanų norma,

nesumokėtos sumos. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija: metų pabaiga (gruodžio 31 d.).

- 7) Albanija: indėlių palūkanų normos išreiškia vidutinę svertinę normą per atitinkamą mėnesį priimtiems naujiems indėliams, kai terminas – 12 mėnesių. Bosnija ir Hercegovina: indėlių iki pareikalavimo palūkanų normos nacionaline namų ūkių valiuta (svertinis vidurkis). Juodkalnija: metinė svertinė vidutinė faktinė palūkanų norma, nesumokėtos sumos. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija: metų pabaiga (gruodžio 31 d.). Turkija: vienos nakties indėlių galimybė.
- 8) Juodkalnija ir Serbija: bruto serija, o ne koregavimas pagal kalendorių.